

Prof. Dr. Hakan ALBAYRAK

MEDENÎ USÛL HUKUKUNDA DELİLLERİN ENGELLENMESİ

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ	VII
KISALTMALAR.....	XVII
GİRİŞ.....	1

BİRİNCİ BÖLÜM MEDENÎ USÛL HUKUKUNDA VE CEZA HUKUKUNDA DELİLLERİN ENGELLENMESİ KAVRAMI İLE DELİLLERİN ENGELLENMESİNİN YASAL DAYANAKLARI

§ 1. MEDENÎ USÛL HUKUKUNDA VE CEZA HUKUKUNDA DELİLLERİN ENGELLENMESİ KAVRAMI.....	8
A. MEDENÎ USÛL HUKUKUNDA DELİLLERİN ENGELLENMESİ KAVRAMININ KARŞILAŞTIRMALI HUKUK BAKIMINDAN DEĞERLENDİRİLMESİ	8
I. Roma Hukukunda Delillerin Engellenmesi Kavramı	8
II. İngiliz Hukukunda Delillerin Engellenmesi Kavramı.....	13
III. Alman Hukukunda Delillerin Engellenmesi Kavramı	17
IV. İsviçre Hukukunda Delillerin Engellenmesi Kavramı	22
V. Türk Hukukunda Delillerin Engellenmesi Kavramı	28
B. CEZA HUKUKUNDA DELİLLERİN ENGELLENMESİ KAVRAMI.....	31
I. Nemo Tenetur İlkesi Bağlamında Delillerin Engellenmesi	31
II. Suç Delillerini Yok Etme, Gizleme ve Değiştirme Suçu (TCK m. 281) Bağlamında Delillerinin Engellenmesi.....	38

III. Adil Yargılamayı Etkilemeye Teşebbüs Suçu (TCK m. 288) Bağlamında Delillerin Engellenmesi	43
IV. Yargı Görevi Yapanı, Bilirkişiyi veya Tanığı Etkilemeye Teşebbüs Suçu (TCK m. 277) Bağlamında Delillerin Engellenmesi	45
§2. DELİLLERİN ENGELLENMESİNE YÖNELİK YASAL DAYANAKLAR	48
A. DELİLLERİN ENGELLENMESİNE YÖNELİK OLARAK GENEL BİR HÜKMÜN OLMAYIŞI	48
B. DELİLLERİN ENGELLENMESİNİN MEDENÎ USÛL HUKUKU BAĞLAMINDA YASAL DAYANAKLARININ İNCELENMESİ	51
I. Tarafların İsticvabı Hükümlerinde Delillerin Engellenmesi	51
1. İsticvabın Hukuki Niteliği ve Konumuz Açısından Bunun Önemi	51
2. Delillerin Engellenmesi Bağlamında İsticvap	56
II. Belge Delili Hükümlerinde Delillerin Engellenmesi	60
1. Genel Olarak	60
2. Delillerin Engellenmesi Bağlamında Tarafların Belgeyi İbraz Zorunluluğu	62
3. Delillerin Engellenmesi Bağlamında Üçüncü Kişilerin Belgeyi İbraz Zorunluluğu	71
4. Delillerin Engellenmesi Bağlamında Ticari Defterlerin İbrazı Hükümleri	76
a. Ticari Defterlerin İbrazı Hükümleri ve Delillerin Engellenmesi	76
b. Delilin Karşı Tarafın Ticari Defterlerine Hasredilmesi ve Delillerin Engellenmesi	78
III. Tanık Delili Hükümlerinde Delillerin Engellenmesi	79
1. Genel Olarak	79
2. Delillerin Engellenmesi Bağlamında Tanık Delili	82
IV. Yemin Delili Hükümlerinde Delillerin Engellenmesi	85
1. Genel Olarak	85

2. Delillerin Engellenmesi Bağlamında Yemin Delili	86
V. Bilirkişi Delili Hükümlerinde Delillerin Engellenmesi	88
1. Genel Olarak	88
2. Delillerin Engellenmesi Bağlamında Bilirkişi Delili	92
VI. Keşif Delili Hükümlerinde Delillerin Engellenmesi	95
1. Genel Olarak	95
2. Delillerin Engellenmesi Bağlamında Keşif Delili	97
C. MEDENÎ USÛL HUKUKU İLKELERİ BAĞLAMINDA DELİLLERİN ENGELLENMESİNİN DAYANAKLARI	100
I. İspat Hakkı Bağlamında Delillerin Engellenmesi	100
1. Genel Olarak İspat Hakkı	100
2. Delillerin Engellenmesinin İspat Hakkı Bağlamında Değerlendirilmesi	103
II. Dürüst Davranma ve Doğruyu Söyleme Yükümlülüğü Bağlamında Delillerin Engellenmesi	105
1. Genel Olarak	105
2. Dürüst Davranma ve Doğruyu Söyleme Yükümlülüğü Bağlamında Delillerin Engellenmesi	109
III. Tarafların Davayı Aydınlatma ve İş Birliği Yapma Yükümlülüğü Bağlamında Delillerin Engellenmesi	113
1. Genel Olarak Tarafların Davayı Aydınlatma ve İş Birliği Yapma Yükümlülüğü Kavramı	113
2. Tarafların Davayı Aydınlatma ve İş Birliği Yapma Yükümlülüğü Bağlamında Delillerin Engellenmesi	116
IV. Taraflarca Getirilme İlkesi ve Hâkimin Davayı Aydınlatma Ödevi Bağlamında Delillerin Engellenmesi	119
1. Genel Olarak Taraflarca Getirilme İlkesi ve Hâkimin Davayı Aydınlatma Ödevi	119
2. Taraflarca Getirilme İlkesi ve Hâkimin Davayı Aydınlatma Ödevi Bağlamında Delillerin Engellenmesi	123
D. DELİLLERİN ENGELLENMESİNİN MEDENÎ HUKUKTA YER ALAN YASAL DAYANAKLARI VE	

BUNUN USUL KANUNU İLE OLAN İLİŞKİSİNİN İNCELENMESİ.....	124
I. Genel Olarak	124
II. Medeni Hukukta Yer Alan İş Birliği Yükümlülüğüne Yönelik Hükümlerin Delillerin Engellenmesi Bağlamında Değerlendirilmesi.....	125
E. DELİLLERİN ENGELLENMESİNİN YASAL DAYANAĞINA İLİŞKİN GÖRÜŞLER.....	129
I. Delillerin Engellenmesinin Yasal Dayanağına İlişkin Görüşler	129
II. Görüşümüz.....	132

İKİNCİ BÖLÜM

DELİLLERİN ENGELLENMESİNİN ŞARTLARI

§ 1. DELİLLERİN ENGELLENMESİNİN OBJEKTİF ŞARTLARI.....	140
A. DELİLLERİN ENGELLENMESİNİN OBJEKTİF OLUMLU ŞARTLARI	140
I. Karşı Tarafın Delil Sunmasının İmkânsız Hale Getirilmesi veya Oldukça Güçleştirilmesi	140
1. Delillerin Sunulmasının İmkânsız Hale Getirilmesi	140
a. Bilirkişinin Belge ve Diğer Delilleri İnceleyebilmesinin İmkânsız Hale Getirilmesi	143
b. Tanık Delilinin Getirilmesinin İmkânsız Hale Getirilmesi	151
c. Keşfin Yapılmasının İmkânsız Hale Getirilmesi.....	152
2. Delillerin Sunulmasının Önemli Ölçüde Güçleştirilmesi.....	155
a. Bilirkişinin Belge ve Diğer Delilleri İnceleyebilmesinin Önemli Ölçüde Güçleştirilmesi.	155
b. Tanık Delilinin Getirilmesinin Önemli Ölçüde Güçleştirilmesi.....	156

c. Keşfin Yapılmasının Önemli Ölçüde Güçleştirilmesi	158
II. İspat Yüğü Üzerinde Olmayan Tarafın Bir Davranışının Olması	159
III. Delillerin Engellenmesinin Gerçekleşebileceği Zaman Aralığı	162
1. Yargılama Sırasında Delillerin Engellenmesi	163
2. Yargılama Öncesinde Yapılan Davranışlar ile Delillerin Engellenmesi.....	168
IV. Delillerin Korunmasına Yönelik Bir Yüğümlülüğün İhlali.....	171
1. Genel Olarak	171
2. Sözleşmeden Doğan Bir Görev veya Yüğümlülüğün İhlali	172
3. Haksız Fiil Hukuku Hükümlerinin İhlali.....	176
4. Tarafların İş Birliği Yapma Hükümlerinin İhlali	178
5. İyi Niyet (Dürüstlük) İlkesinin İhlali	180
6. Bulguları Belgeleme, Analiz Etme ve Güvence Altına Alma Yüğümlülüğünün İhlali.....	182
a. Belgeleme Yüğümlülüğünün İhlali.....	182
b. Gerekli İncelemeyi Yapma (Veri Sağlama) Yüğümlülüğünün İhlali.....	186
c. Elde Edilen Verileri Saklama ve Güvence Altına Alma Yüğümlülüğü	188
7. Diğer Bazı Yüğümlülüklerin İhlali.....	191
V. Nedensellik Bağının Mevcudiyeti (Mahkemeye Sunulması Engellenen Delillerin İddia Edilen Vakıanın İspatı İçin Mutlaka Gerekli Olması)	193
B. DELİLLERİN ENGELLENMESİNİN OBJEKTİF OLUMSUZ ŞARTLARI	198
I. İspat Yüğümlülüğüne Sahip Tarafın Delilleri Engelleyici Bir Davranışta Bulunmaması	198
II. Delillerin Engellenmesine Yönelik Davranış İçin Haklı Bir Gerekçenin Olmaması	200

III. Davaya İlişkin Gerçeklerin Açıklığa Kavuşturulamaması, Zarara Yol Açan Olayın Kendisinden Kaynaklanıyorsa, Delillerin Engellenmesi Söz Konusu Değildir.....	203
IV. İspat Yükü Üzerinde Olan Taraf Delili Zamanında Kendisi Temin Edebilecek Durumdaysa Delilin Engellenmesi Söz Konusu Değildir	205
V. Delil Sunmakla Yükümlü Olan Tarafın Kendisinin Delil Eksikliğine Kusurlu Bir Şekilde Katkıda Bulunmaması Gerekliliği	208
VI. Delillerin Korunmasına Yönelik Bir Yükümlülük İhlalinin Olmadığı Durumlarda Delillerin Engellenmesi Söz Konusu Değildir	209
§ 2. DELİLLERİN ENGELLENMESİNİN SUBJEKTİF ŞARTLARI... 211	
A. KASITLI VEYA AĞIR KUSURLU BİR HAREKETİN VARLIĞI.....	211
I. Bilirkişinin Delilleri İnceleyebilmesinin Kasıtlı veya Ağır Kusurlu Hareketler ile İmkânsız Hale Getirilmesi	213
II. Tanığın Beyanının Kasıtlı Hareketler ile Yanıtılması	217
III. Keşif Delilinin Değerlendirilmesinin Kasıtlı Hareketler Yolu ile Engellenmesi.....	219
B. İHMALİ HAREKETLER YOLU İLE DELİLLERİN ENGELLENMESİ.....	222
I. Bilirkişinin Delilleri İnceleyebilmesinin İhmali Hareketler ile İmkânsız Hale Getirilmesi	222
II. Tanık Delilinin İhmali Hareketler ile İncelenmesinin İmkânsız Hale Getirilmesi.....	228
III. Keşif Delilinin İhmali Hareketler ile İncelenmesinin İmkânsız Hale Getirilmesi.....	229
C. İSPAT YÜKÜ ÜZERİNDE OLMAYAN TARAFIN DELİLLERİN ENGELLENMESİ KASTIYLA HAREKET ETMESİ.....	230
D. ÜÇÜNCÜ TARAFIN DAVRANIŞLARININ DELİLLERİN ENGELLENMESİNE ETKİSİ VE BUNUN	

İSPAT YÜKÜ ÜZERİNDE OLMAYAN DAVANIN TARAFI İLE İLİŞKİLENDİRİLMESİ	233
--	-----

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

DELİLLERİN ENGELLENMESİNİN HUKUKİ SONUCU

§ 1. DELİLLERİN ENGELLENMESİNİN HUKUKİ SONUCU	237
A. YARGI İÇTİHATLARI BAĞLAMINDA DELİLLERİN ENGELLENMESİNİN HUKUKİ SONUCUNA GENEL BİR BAKIŞ	237
B. DOKTRİNDE DELİLLERİN ENGELLENMESİNİN HUKUKİ SONUCU HAKKINDA GÖRÜŞLER.....	241
I. Delillerin Engellenmesinin Hukuki Sonucunun Delillerin Değerlendirilmesi Aşamasında Dikkate Alınması Gerektiği Görüşü	241
1. Genel Olarak Delillerin Değerlendirilmesi Kavramı	241
2. Delillerin Engellenmesinin Hukuki Sonucunun Delillerin Değerlendirilmesi Aşamasında Dikkate Alınması Gerektiği Görüşü	243
II. İspat Yükünün Yer Değiştirmesi Gerektiği Görüşü	246
1. İspat Yükü Kavramı	246
2. Delil İkame Yükü	247
3. İspat Yükünün Yer Değiştirmesi Gerektiği Görüşü	251
III. İspat Ölçüsünün Düşürülmesi Gerektiği Görüşü	254
1. Genel Olarak İspat Ölçüsü Kavramı	254
2. Kural İspat Ölçüsü ve Delillerin Engellenmesi Durumunda İspat Zorluğunun Aşılmasının Bir Aracı Olarak İspat Ölçüsünün Düşürülmesi	256
IV. Delillerin Engellenmesinin Hukuki Sonucunun Esnek Olması Gerektiği Görüşü	260
1. Yargı İçtihatlarında Esnek Formül	260

2. Doktrinde Esnek Formül.....	263
V. Aksi İspatlanabilir Karine Görüşü	266
C. GÖRÜŞÜMÜZ.....	267
I. İspat Kolaylığı Kavramı.....	267
II. İspat Kolaylığını Gerçekleştirmenin Araçları	269
III. İspat Kolaylıkları Bağlamında Delillerin Engellenmesi	271
1. Genel Olarak	271
2. Delillerin Engellenmesi Durumunda Delil İkame Yükünün (Subjektif İspat Yükünün) Yer Değiştirmesi.....	272
a. İspat Yükü ve Delil İkame Yükü Kavramları Bağlamında Delillerin Engellenmesi	272
b. Delillerin Engellenmesinin Şartlarının İspatı ve Delillerin Engellenmesinin Şartlarının İspatında İspat Ölçüsü.....	277
D. DELİLLERİN ENGELLENMESİNE YÖNELİK HÜKÜM ÖNERİMİZ	279
SONUÇ	283
KAYNAKÇA.....	287